

NEVÂYÎ'NİN «HÂLÂT-I SEYYİD HASAN BİG» RİSÂLESİ

KEMAL ERARSLAN

Devrinin büyük bir âlim ve mutasavvıfı, Alî Şîr Nevâyî'nin de mürşidi ve yakın dostu olan *Seyyid Hasan-ı Erdeşîr* (h. 821 - 894) hakkındaki malûmatımız, daha ziyâde Nevâyî'nin eserlerine inhisar etmektedir. ¹

Nevâyî, Seyyid Hasan-ı Erdeşîr'in hayatı, hâlâtı ve fikirlerini anlatan bir risâle yazdığı gibi, *Mecâlisü'n-nefâ'is*'in ikinci meclisinin sonunda da ona yer vermiştir. Burada, Seyyid Hasan-ı Erdeşîr'in kendisine ata mesâbesinde olduğunu, Türk ve Sart arasında ondan daha tamam bir kişi görmediğini, yiğitlik çağında zahirî ilimleri öğrenmekle beraber fakr yönünün gâlip bulunduğunu ve tasavvufta tab'ının hûb olduğunu, bir müddet zaman padişahının hizmetinde bulunduktan sonra fakr canibini ihtiyar kılıp Hazret-i Mevlânâ Muhammed-i Tebâdegânî'ye intisab ederek arbainler çıkarıp pek çok mekasıd-ı ma'nevî hâsil ettiğini, rindlik eyyamında visakının rind ü harabâtîlerin mecma'î olduğunu belirttikten sonra şu Farsça kıt'asını kaydetmektedir :

چه خوش باشد صبحی بادلارام
لبالب از قدح دم در کشیدن
چو غنچه هر دو در یک پیرهن تنگ
مہ پچیدن و دم در کشیدن

Daha sonra takva ve zühd çağında söylemiş olduğu şu Türkçe beytini kaydetmektedir :

¹ Nitekim *Ez-zerî'a* (bk. *Ağa Büzürg eṭ-Ṭahrānî, Ez-zerî'a ilâ teşūnî fi'ş-şî'a*, Tahrân 1955, birinci kısım, dokuzuncu cüz, s. 240) ve *Ferheng-i suhenverân* (bk. *Ḥayyāmpūr, Ferheng-i suhenverân*, Tebriz 1340 h. ş.) gibi kaynaklar da *Mecâlisü'n-nefâ'is*'e atıf yapmaktadırlar.

İlâhî nûr-i 'irfândın köngülge bir şafâ birgil
Ki 'işyân zulmeti içre harâb-ahvâl u hayrândur

Mubarek merkadının, evvelâ Gâzergâh yolu üstünde atası hazîre-
sinde iken, sonradan Azizler hazîresine nakledilmiş olduğunu bildirerek,
aşağı yukarı metnini vereceğimiz risâledeki malûmatı hülâsa etmektedir.²
Ayrıca *Mecâlisü'n-nefâ'is*'teki bu malûmatı Nevâyî, *Nesâyimü'l-mahabbe
min şemâyimi'l-fütüvve* adlı eserinde de tekrarlamıştır.³

KISALTMALAR VE KARŞILAŞTIRILAN NÜSHALAR

- F Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih bölümü, no. 4056
R Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Revan bölümü, no. 808
Üa Üniversite Kütüphanesi, Türkçe yazmalar, no. 4149 (Müze)
Üb Üniversite Kütüphanesi, Türkçe yazmalar, no. 5452 (Müze)

² *Mecâlisü'n-nefâ'is*'teki bu kısım ile metnini vereceğimiz risâlenin bazı parçaları ve Nevâyî'nin Seyyid Hasan-ı Erdeşîr için yazdığı mersiye'nin bazı beyitleri daha önce Agâh Sırrî Levend tarafından neşredilmiştir. (bk. *Agâh S. Levend, Ali Şir Nevâî, I-IV, Ankara 1965-1968*).

³ Kemal Erarslan, *Ali Şir Nevâyî: Nesâyimü'l-mahabbe min Şemâyimi'l-fütüvve* -Metin ve dil husûsiyetleri- doktora tezi, İst. 1969, s. 604 (Türkiyat Ens. no. 928).

HĀLĀT-I SEYYİD HĀSAN BİG

R734b, F743b, Ūa 384b

¹Luṭf eyleben ay nesīm-i ḳudsī-āsār
Bir ḳatla fenā gülşeniġa eyle gūzār
Aḫbābġa kim taptılar ol yirde ḳarār
Mindin yir öpüp ḳarz-ı niyāz it zinhār

²Sālik-i fānī vü gevher-i kân-ı ma'ārif ü ma'ānī Seyyid
Ḥasan-ı Erdeşir raḫimehu'llāh sīret ü ḫālātıda

Alarınġ atası Erdeşir Baysunġur Mīrzā ³ mülāzimi ir-
kendür. Ḳuşçılık şīveside mülāzemet ḳılır irkendür. Ol
fende ġāyet-i mülāyemet ü nihāyet-i mahāretidin ḳuş
bigliġi ⁴ manşıbiga yitipdür, belki mundın daġı köp
biyikrek menāşıb kesb itipdür.

⁵Köp hünerlig kimse şehlerġa iter dem-sāzlıġ
Ḳuş tilin bilgen Süleymānġa ḳılır hem-rāzlıġ

Ammā özleri hem ol ataları mülāzemeti ve mutāba'a-
tıda Baysunġur Mīrzā ḫıdmetleride ⁶ bolupturlar. Ve
kiçik yaştın oġumaġ bitimekke ṭab'ları mülāyim ü māyil
irmiş.

⁷Çün ṭab' mülāyim bolur örgengeli māyil
Az vāḳtda köp nev' ḳılır kesb-i fezāyil

Ūa 385a

Çün alar | kiçik yaştın fezāyil ü kemālāt iktisābıġa evḳāt-
ların şarf ḳılır irmişler ⁸ bat fırsatda ebnā-yı cinsdin
her bilig bābıda mümtāz belki köprek zamānning ṭab' u
fażl ehliġa fāyiġ u ser-firāz bolupdurlar. Ammā edeb ü

R 734b F 743b Ūa 384 b. Ḥālāt-ı Seyyid Ḥasan Big] F'de Ḥālāt-ı Mīr Seyyid Ḥasan ||
1 aḫbābġa] F₁ aḫbābġa, Ūa₂ aḫbāb || 2 gevher] R ve F₂'de
kerem | gevher... ma'ānī] Ūa₃ gevher-i kân-ı ma'ārif || 3 ol f.] Ūa₄
ve ol f. || 4 köp] Ūa'da yok || 6 bolupturlar] F₅ boluptur | yaştın]
Ūa₁₀ yaştın | oġumaġ] Ūa'da yok || 7 kiçik yaştın] Ūa₁ kiçiklikde ||
8 fırsatda] R ve F'de yok | ser-firāz] R ve F₁₁'de. زر فراز || 9 luġat ü

Ūa 385a

hilm⁹ ve tevāzu^c u hayā zātlarığa amnğ dik ğālib irmiş kim bu mücmel mezkūr bolğan fezāyildin ki tafşılı şarf ve nahv ve luğat ve ‘arabiyet¹⁰ ve mantıq ve kelām ve fıkh ve hadīs ve tefsirdür ve sāyir fażliyyāt meşel şif’r ve mu‘ammā ve tāriğ ve nücüm ve edvār ve musikī bolğay. Eđer ba‘zı mecālisde¹¹ söz öitse irkendür bā-vücüd ol - ki meclis ehliniğ köpidin yağsırağ irkendürler. Hem hayā ve edeb cihetidin, hem¹² birevge ilzām u hacālet yitmesün dip köp söz aytmas irmişler, belki köp meclisde tekellüm hem kılmas irmişler. Bu hamīde¹³ hişāl u pesendīde-ef‘āl cihetidin yağşı yaman ehl-i zamān qaşında ‘aziz ü mükerrrem ve şerif ü muhterem irmişler.

14 Pāk-güher ki boldı pāk-şif‘ār
Şāhlar başı üstide yiri bar

Ol pādīşāh bu hāletleridin alarğa ferzendāne iltifātlar¹⁵ kılur irmiş. Ve öziniğ ba‘zı ferzendīğa kim ba‘zı hālātı könglige yaqmas irmiş, alarnıñ kılığlarıdın te‘essüf yip¹⁶ dir irmiş kim ni bolğay irdi siniñ ef‘āl u hişālınığ hem fulānğa oğşasa irdi. Ve bu sözdin ğarażı | alar irmişler.

Üa 385b

¹⁷ Felek qazāsıdın ve rüzgār havādişi iktizāsıdın andağ ki özge pādīşāhlar yana bir mülkke ‘azimet kılıpdurlar, ol pādīşāh¹⁸ dağı alarğa peyrevlik şariğın becā kiltürdi ve alarnıñ atası hem özge atalar barğan yolğa qadem urdı.

19 Kiterge kilür munda şāh u gedā
Eđer hōd oğuldur veyā hōd ata

Alar zāhir ‘ulümü iştiğālđın ferāğat tapıpdurlar. Sipāhī-²⁰ lıqđm müteneffir irmişler. Ammā alarnıñ bayrı pādīşāh-zādeleri kim Baysungur Mırzānıñ oğlanları bolğay, meşel ‘Alāü’d-devle Mırzā²¹ ve Sultān Muhammed Mırzā ve Babur Mırzā, bir biridin sonğra mütē‘āqıb ki salğanat

Üa 385b

F₉ laqab || 10 fażliyyāt] Üa’da mükerrrem || 12 birevge] Üa’da yok || 13 qaşında] Üa₁₃ qaşında || 15 ferzendīğa] Üa₁₅ ferzendleridin | ba‘zı] Üa’da yok || 17 r. havādişi iktizāsıdın] Üa₁ r. havādişidin || 18 peyrevlik] F₁₈ bī-pervālık | kiltürdi] Üa₃ kiltürdiler | hem] Üa’da yok || 19 munda] Üa₄ munça | sipāhılığđm] F₁₃ sipāhılığđm || 20 bayrı] Üa₆ barı || 21 tahtığa] Üa₈ tahtıda || 21 - 1 her qaysı... körgüzdiler] Üa’da yok ||

R 735a tahtığa oturupdurlar, her kıaysı alarnıñ ri'āyet ¹ ü terbiyetiğe meşğül bolupdurlar. Alar hıdmet ü tereddütdin ibā kılupdurlar ve ictināb körgüzüptürler.

F 744a Haddin ötkendin ² sonıgra andağ ki şebāb eyyāmınıñ iktizāsıdır özlerin mey içmekke ve dil-rindveşlığlarğa ve 'aşık-pişeliklerge ³ sahpdurlar. Çün zāt | u tıynetleri pāklikke ve köz ü köngülleri arığlıkğa meşhūr ve muqarrer irmiş. Zamānıñ ⁴ aşı̄l mır-zādeleri belki cemil şeh-zādeleri tereddüd ü hicābsız ve teħāşī vü ıztırābsız alar bile mü-şāhib bolur irmişler ⁵ ve alarnıñ soħbetin muğtenem tutar irmişler.

Fāniveşī ki hem sözidür pāk ve hem özi
Höş devlet ol kişige ki tüşkey anıñ közi

⁶ Baysunğur Mırzā zamānıdın Sultān Babur zamānınıñ āhırığaça bir kırunğa yaqın köprek evkāt alar bi-ta'ayyunluğ bile ⁷ ötkeripdürler.

Üa 386a Saltanat tahtı Sultān | İbrāhım Mırzāğa qarār tutqanda kim tāriğ sikkiz yüz altmış bir irdi bu faqır alar ⁸ soħbetiğe müşerref boldum. Alar tarıq u reviş bu faqırni andağ şifte kıldı kim bir kün alar mülāzemetiğe yitmesem irdi şikibā ⁹ lıgım yoğ irdi. Ve alarnıñ hem iltifāt u mülāyemetleri faqır bile ol mertebede irdi kim ol kün ki alar hıdmetiğe yite almasam ¹⁰ irdi, alar kilip aħvāl sorarlar irdi kim teşvişī bolmamış bolğay kim bu kün sindin ħaber tapa almaduğ. Ve bu faqırni ¹¹ faqr tarıqığa delālet ü irşād kılurlar irdi. Ve nazm ayturğa dağı terğib körgüzürler irdi. Çün ol evkātta ¹² faqırniñ nazmları Ĥorāsānda soħret tutup irdi. Alar dağı iltifāt

R 735a 1 bolupturlar] F₂₀ boluptur | körgüzüpdürler] F₂₀ körgüzüptürler] haddin ö] Üa₉ ve haddin ö. || 2 dil-rindveşlığlarğa] Üa₁₀ dil-rindveşlıklarğa | ve 'aşık-pişeliklerğa] F'de yok, Üa₁₀ ve 'aşık-pişeliklerğa || 3 pāklikke] Üa₁₁ pāklikige | arığlıkğa] Üa₁₁ arığlıkğa || 5 sözidür] F₂ özidür || 6 evkāt] Üa'da yok || 8 mülāzemetiğe] F₅ mülāzemeti || 9 hem] F'de yok | ki] Üa'da yok || 9 - 10 ħ. yite almasam irdi] Üa₅ ħ. yitmesem irdi || 10 sorarlar irdi] Üa₅ sorarlar irdiler | sindin] Üa₃ sindin | ħaber] F'de yok | tapa almaduğ] Üa₅ tapa'lmaduğ || 11 kılurlar irdi] Üa₃ kılurlar | n. ayturğa dağı] Üa₇ n. aytur | evkātta] Üa₇ evkāt || 12 ebyātını] F₉ ebyātını || 13 za'ferān üzre t.] Üa₁₁ köngül üzre çün

F 744a
Üa 386a

ķılıp ba'zı ebyātını köp oķurlar irdi. Ve mecālisde ¹³ hōş-
vākt bolurlar irdi. Ol cümledin biri bu maṭla'ur kim :

Fürķatıñdın za'ferān üzre tōker min lāleler
Lāleler irmes ki bağrımdın irür pergāleler

¹⁴ Yana bir bu kim :

Ol perīveş kim bolup min zār u sergerdān anğa
'İşķıdın 'ālem mañga ḥayrān u min ḥayrān anğa

Bu beytni ¹⁵ dağı köp oķur irdiler kim :

Lebiñg körgeç iligim tişlerem her dem taḥayyürdin
'Aceb ḥalet ki balnı tutmayın barmaķ yalaydūr min

¹⁶ Meşnevīdin bu beyt yādlarıda irdi kim :

Her niçe puḥte bolsa tedbīr
Birür anğa gūşmāl taķdīr

Ve Türkī-güy şu'arādın Mevlānā Luṭfī ¹⁷ 'aleyhi'r-raḥme
şī'ridin ebyāt oķurlar irdi. Ve bu maṭla'ın ta'rīf ķılırlar
kim ğarīb ma'ni vāķi' boluptur kim :

¹⁸ Nāzüglük içre biliçe yok tār-ı giysūyı
Öz ḥaddini bilip bilidin olturur ķoyı

Üa 386b

Ve bu | maṭla'ıga mu'teķid irdiler kim :

¹⁹ Ol ki ḥüsn itti bahāne ilni şeydā ķılığalı
Közgü dik ķıldı sini özini peydā ķılığalı

Ve bu maṭla'ın hem oķur irdiler kim :

²⁰ Leyletü'l-mi'rācınñ şerḥi saçı tābındadur
Ķābe ḳavseyn ittiḥādı ḳaşı miḥrābındadur

Mevlānā Muķimīniñ ol terci'ıga ²¹ mu'teķid irdiler kim
bendi bu durur kim :

Sin sin ehl-i vücūd-i her mevcūd
Sindin özge vücūdga ni vücūd

t. || 14 bu k.] Üa₁₁ bu durur k. || 15 oķur irdiler] F₁₁ oķurlar irdi ||
15 - 16 lebiñg . . . yādlarıda irdi kim] Üa'da yok || 17 bu] F'de yok |
ğarīb... boluptur kim] Üa'da yok || 18 nāzüglük] Üa₁₆ birklik || 20 Ķābe
ķavseyn] F₁₇ Ķābe ve ķavseyn || 21 m. irdiler kim] Üa₄ m. irdiler | vü-
cūdga] F₁₈ Üa₅ vüüdķa || 22 belki] Üa₇ belkim || 23 ve köp e.] F₁₉ köp e. ||

Üa 386b

²² Fârisî eş'ardm Hazret-i H^v ace Hafız-ı Şîrâzî kıddise sırruhu dîvânğa köp 'aķideleri bar irdi, belki ol dîvân-
dın ²³ ekşeri alarnıĝ hâtırıda irdi ve köp ebyât mecâlis-
de ol dîvândın mezkûr kılurlar irdi. Ve meşnevî cinsidin ²⁴
Şeyh Muşlihü'd-dîn Sa'âdî -i Şîrâzî rahîmehu'llâhu ta'âlâ
Büstânıĝa mu'tekid irdiler. Ve Hazret-i Şeyh Ferîdü'd-dîn-i
'Attâr kıddise sırruhunıĝ Mantıķu't-ţayrınıĝ ²⁵ köpregin
yâd bilürler irdi ve köp oқurlar irdi. Ve neşr kütübün
Hüccetü'l-islâm İmâm Muhammed-i Ğazzâlî rahîmehu-
'llâhu ta'âlâ muşannefâtıĝa ²⁶ mu'tekid irdiler ve köp
oқup irdiler. Ve köp söz hâtırlarıda bar irdi, be-taħşiş
Kimiya-yi sa'âdetdin. Ve Şeyh 'Azîz-i Nesefî ²⁷ kıddise
sırruhu resâyilin hem ta'rif kılurlar irdi ve andın sözler
naķl kılurlar irdi.

R 735b

Ve zamânıĝ şu'arâ ve fuzalâ ve zürefâsıdın ¹ alarnıĝ
vişâķı hâlî imes irdi, belki dervişler ve ehlu'llâh daĝı
dâyim alarnıĝ öyin müşerref kılıp şöhetler tutar irdi. ²
Ve şehrnıĝ sâzende ve h^v ânende ve güyendesı daĝı
dâyim alarnıĝ | şöhetıĝa hâzır bolurlar irdi. Bu mezkûr
bolĝan zerâyıfdın ³ hergiz yok irdi kim alarnıĝ menzi-
lide kişi bolmaĝay, belki bu tayifenıĝ mecmâ'ı alarnıĝ
vişâķı irdi ve bu eemâ'at dâyim anda. |

Üa 387a

F 744b

⁴ Hôş ol kim anĝa luķfı birle Hudâ
Ulusnıĝ kabûlinı kıldı 'aķâ

Yigitlik eyyâmıda kim rindlik ve dil-rindveşlikler bâ'ci-
sidür ⁵ bu tayife kündüzler ve kiçeler alarnıĝ meskenidin
çıkmaslar irdi. Ve barça esbâb alar üçün müheyyâ irdi.

24. Mantıķu't-ţayrınıĝ] R'de yok || 25-26 ve neşr.. oқup irdiler] Üa'da
yok || 26 Kimiyâ-yi sa'âdetdin] Üa₁₂ Kimiyâ-yi sa'âdet || 27 reâyilin]
Üa₁₃ resâlesini || zamânıĝ] Üa₁₄ ol zamânda ||

R 735b

1 h. imes irdi] Üa₁₅ h. irmes irdi || alarnıĝ ... kılıp] Üa₁₆
alarnıĝ öyünleriĝa (اويون لاريه) müşerref bolup | ş. tutar irdi] Üa₁₆
ş. tuţar irdiler || 2 sâzende] Üa₁₇ sâzendeleri | h^v ânende] Üa₁₇ h^v ânend-
deleri || güyendesı] Üa₁₇ güyendeleri | daĝı] Üa'da yok | şöhetıĝa] Üa₁
şöhetide | h. bolurlar irdi] Üa₁ h. bolur irdiler || 3 ... anda] Üa₃ ...
anda hâzır || 4 rindlik] Üa₅ rindliĝ | dil-rindveşlikler || F₁ Üa₅ dil-rind-
veşliĝlar | bâ'cisidür] Üa₅ bâ'cişi || 5 kündüzler] Üa₆ kündüz || 6 'ögr-hv

Üa 387a

F 744b

Ve 'işret ü neşât ⁶ esbâbıdm başka barur çağlarında her kıysığa öz hord-ı hālīga köre 'özü-h'vâhlıklar bile kiygüldükdin yâ birer nime hârcıdn ⁷ kim ol tâyife kaşıda küllîdür, ri'âyet kılıp merdümlük ve insâniyyet tārîkı bile lutf körgüzüp dir irdiler kim öy siziñdür, ⁸ her kaçan iltifât kılsañız hıdmetka turup biz, dip uzaturlar irdi. Ve alarnıñ ħamıde ahlâkı 'âm irdi. Uluk kiçikke çüçük ⁹ söz ve müfriñ ħulq zâhir kılurlar irdi. Ve rindlik tavrıda niçe nime alarğa dest birip irdi kim bu tâyifedin azığa müyesser bolup ¹⁰ irkin :

Biri seĥâ-yi zâtî kim anda tekellüf bolmağay kim bezi ü ziyâfet vaktıda az u köpniñ tefâvüti körünmegey ve özidin ilge köp ¹¹ nime az hem körünmegey ve ildin özige cüvvi nime be-ğâyet köp küllî körünüp birge on 'arz yitkürniñ fikride bolğay. |

Üa 387b

¹² Özidin ilge deryâ kaçre-âsâ
Velî ildin özige kaçre deryâ

Yana biri şefkât-ı müfriñ ki barça rindlerni 'aziz tutkaylar ¹³ ve mâ emken ri'âyetlerini vâcib körgeyler. Ve alardın her ĥaĥâ vü zelevî vâkıc bolsa mu'âlezesiğâ meşğül bolmağaylar ve işlahığa ¹⁴ küşiş kılğaylar ve sehvelerin 'afv kılıp yüzlerige kiltürmegeyler tâ alarğa ĥacâlet vâkıc bolmağay. Ve alarnı rıfğ u müdârâ bile ol ¹⁵ maĥâmdın ötkergeyler

Bu iş irür velâyet ehli işi
Kıla almas bu işi özge kişi

Yana biri lutf u tevâzu ¹⁶ ve edeb ve yumşaq söz kim bu barçadın 'azımrağdur.

Yana taĥammül ve bürdbârlığdur kim her kişidin her ni alarğa yitişse kim fi'l-vâkıc ¹⁷ nefsi emrde kaçtığ bolğay

Üa 387b

âhiğlar] Üa₈ 'özü-h'vâhlıklar || 7 kim ol t.] Üa₈ ol t.] küllîdür r.] Üa₉ küllîdür koyup r. | merdümlük] Üa₉ merdümlük || 8 turup biz] Üa₁₁ turup min | alarnıñ] Üa₁₁ alar | uluk k.] F₅ Üa₁₂ uluğ k. || 9 rindlik] F₈ Üa₁₃ rindliğ | niçe n.] Üa₁₃ bir niçe n. || 10 anda] R ve Üa'da yok || 11 birge on] Üa₁₃ birige on || 12 özidin... kaçre deryâ] Üa₁ özidin özige kaçre deryâ | 16 biri] R ve F'de yok | bürdbârlığlar] Üa₈ bürdbârlıklar | yitişse] Üa₈ yitişse || 17 kaçtığ] F₁₃ kaçık | özige] Üa₉ özlerige || 19 zâtî] Üa'da yok | mütekellif l.] Üa₁₄ tekellüflük

anı suhûlet bile ötkerip öziğe tereddüd yol birmegeyler.

Yana biri köngülning yumşaqlığı¹⁸ kim derdmendâne sözdin ve nazmdın ve nağmedin müte'eşşir bolğaylar. Ve alarnıng ol hâli aşhâb u yârânlarğa eşer kılğay. Ve bu meclis¹⁹ niuğ tuzı ve melâhatıdır.

Yana biri zâtî bî - tekellüflük ki fi'l-vâkı' alar qaşıda ipek bile palâs arasında tefâvüt bolğay belki mütekellif²⁰ libâslar mâkrüh körüngey ve dervişâne kiymekler mülâ-yımraq bolğay.

Bu şıfatlarda Hâk subhânehu ve ta'âlâ alarm kâmil²¹ halk kılıp irdi. Ve rindlîğ ve tecerrü' eyyâmıda sayır rindlerdin köprek içerler irdi, andağ ki ba'zı iki katla, ba'zı²² üç katla mest bolup | meclisdin çıkıp uyup yana uyğanıp meclisğa kilürler irdi ve alar öz hâllarında irdiler.²³ Akşâm ki meclis ehli resm ü 'âdet bile ösrük rindler başığa²⁴ yitip mülâzimlîğ ilni mülâzimleriğa tapşurup nökersiz nâ-murâdlarnı muhâfazat kılıp yanları astığa nime saldurup²⁵ başları astığa nime yastap ileyleride küzelik su koydurup ba'zıniğ keşf ü destârlarm ve yağlîğ²⁶ ların ve anıng uçıda tügünginesi bolsa bilgülüg emîn mülâzimleriğa tapşurup hâtırların ol täyifedin cem'²⁷ kılğandı sonğra huften namâzın edâ kılıp öz hõcreleriğa âsâyişka meşğül bolurlar idi. Bu meclis iştiğâl cihetidin¹ hergiz alarğa namâz każâ bolmadı. Ve eger ba'zı künler alarnıng şöhetide sâde yüzlüg yigitler mest bolğunça içip çün alar² etvârığa ança i'timâdları bar irdi kim öz öyleridin emnraq bilürler irdi. Hem anda yıkılısalar irdi alarm³ ata ana dik kişilerniğ

Üa 388a

R 736a

Üa 388a

1. || 20 kiymekler] Üa₁₅ kiymeklikler || 21 h. kılıp irdi] F₁₇ h. kılıp | köprek i.] Üa₁₇ köp i. | içerler irdi] Üa₁₇ içer irdiler || 22 uyup] Üa₁ öyrülüp | uyğanıp] Üa'da yok | meclisğa] F₁₈ meclisğa || 23 resm ü 'âdet bile] Üa₁ 'âdeti bile] ösrüp] R'de ösrüp | 24 yanları a.] Üa₄ yanlarığa ve a. || 25 ileyleride] Üa₅ aldılarıda || 26 mülâzimleriğa] Üa₈ mülâzimleriğa || 27 âsâyişka] Üa₉ âsâyişğa ||

R 736a

1 alarğa namâz] Üa₁⁰ namâz alarğa | k. bolmadı] Üa₁₀ k. bolmaydur irdi | b. künler] Üa₁₁ b. künde || alarnıng ş.] F₂₄ alar ş. | çün] Üa'da yok || 2. öyleridin] Üa₁₂ ivleridin | emnraq] Üa₁₂ emînraq || yıkılısalar irdi] Üa₁₃ yıkılısalar || 3 ivlerige k.] Üa₁₄ öylerige yatkurup k. ||

F 745a

Üa 388b

emü-âbâd ivlerige kufi kıldurup mu'temed emîn kişiler alarnıñ muhâfazatı için ta'ÿin kılıp işikni ⁴ üstidin bağlatıp ol mahfazağa taşkarıdın | päsbanlıg buyururlar irdi. Ve şabâh vaqtığaça bir iki katla ⁵ barça ösrük yatқан rindlerdin özleri yörüp | haber tutarlar irdi.

⁶Rindlerdin bir anıñ dik yok idi ağah rind Şah idi rind ilge ol belkim ol irdi şah rind

Ve bu evkâtda bu nev^c rindlığlarğa mürtekib irdiler, her namâzda münâcât ⁷ lar kılıp Hâk subhânehu ve ta'âlâdın özlerige tevbe tevfi'kı tiler irdiler. Ve müteberrik mezârâtka barıp ve 'azîz dervişler ⁸ ve fuqarâ ve ehlu'llâh mecâlisige yitip öz muhlîşleri için fâtihalar deryüze kılurlar irdi. Ve ol büzügvârlar kim ⁹ alar hıdmetiğa müşerref bolurlar irdi, qabül ve iltifât nazarları taparlar irdi. Ol cümledin biri Mevlânâ Bâyezîd-i Pürânî ¹⁰ irdi quddise sırrıhu ve Hâzret-i Şeyh Bahâu'd-dîn 'Ömer kâddesa'llâhu rûhahu irdi. Ve Hâzret-i H^vâce Ebü Naşr Pârsâ rahmetu'llâhi ta'âlâ ve H^vâce ¹¹ Muḥammed -i Küsevi quddise sırrıhu ve Şeyh Şâh-i Ziyâretgâhî 'aleyhi'r-rahme ve Mevlânâ Muḥammed Emîn -i Kuhistânî rahmetu'llâhi ('aleyhi) ve zamânıñ meşâyıhı ve dervîş ¹² -leriniñ ekşeriniñ mülâzemetleriğa yitip şöhetleriğa müşerref bolup maḥşûş iltifât nazarları taparlar irdi. ¹³ Çün özleride dağı faqr u fenâ tariķı ekmel vech bile zâhir irdi ve bu fayifeniñ sözlerige tab'ları mülâyim. Mezkür bolğan ¹⁴ 'azîzler dağı alarnıñ şöhetin tilerler irdi ve alarnıñ müdde'asığa kim Tinğri yolığa kirmek irdi, himmetler tutar ¹⁵ lar irdi, belki intizâr tartarlar irdi. Ve

F 745a
Üa 388b

4 mahfaza] Üa₁₅ muhâfazağa | şabûh v.] Üa₁₆ şabûhî v. || 5 ösrük.. rindlerdin] F₁ ösrük yatқанlardın | h. tutarlar irdi] Üa₁ h. tutar irdiler || 6 e. ki] F₂ Üa₂ e. kim | rindlığlarğa] R'de rindlığlar || 6-7 namâzda... kılıp] Üa₃ namâzdın soñra du'â kılıp || 7 dervîşler] Üa₅ dervîş || 8 Fâtihalar deryüze k] Üa₆ hatm-i h^vâeegân k || 11 ve Mevlânâ Muḥammed Emîn-i Kuhistânî rahmetu'llâh] Üa'da yok | zamânıñ] F₇ zamânıñ || meşâyıhı] Üa₁₁ meşâyıh || 11-12 dervîşleriniñ] Üa₁₁ dervîşleri || 12 nazarları] Üa₁₂ nazarlar || 13 özleride] Üa₁₂ özleriğa | t. mülâyim] Üa₁₄ t. mülâyim bolur irdi || 14 ş. tilerler irdi] Üa₁₅ ş. tiler irdiler || 14-15 himmetler tutarlar irdi] Üa'da yok || 15 intizâr t.] F₁₀ intizârlar t. | eşrafı] F₁₀ Üa₁₆ eşraf | e. bile] Üa₁₆ e. birle || 16 yaşka

Üa 389a

‘aşrınıñ ‘ulemâ ve eşrafı ve e’immesi bile dâyim muşâhib irdiler. Ve Çagatay ulusınıñ ¹⁶ ‘alî-miğdâr bigleri olça | yaşka ve yolğa alardın uluğ irdiler ve olça tiñg irdiler alarnı şeref-i nefis cihetidin ¹⁷ özdin uluğ tutup anğa köre ta‘zîm kılurlar irdi tâ ol vaqtkaça kim hazret-i sultân-ı şâhib-kırân Horāsân tahtın ¹⁸ aldılar. Çün mülk- niñg müte‘ayyin halkı pādīşāh hıdmetiğa müşerref boldılar, alar dağı hem-ol düstür bile pādīşāhınıñ mubârek ¹⁹ dīdâr-ı rığa közlerin münevver kıldılar. Ve pādīşāhınıñ mubârek hâtırığa alarnıñ mülâzemeti yaqtı ve şöbeti ve sözi be-ğâyet ²⁰ hōş kildi ve iltifât ve ‘inâyet müte‘âkıb kıldılar. Alar pādīşāhınıñ hâtırı üçün andağ tereddüd ve ihtilâf ve mülâzemet ²¹ kıldılar kim pādīşāhınıñ köñgli kuşın şayd kıldılar. Çün ki selâtiñğa yahşı mülâzemetdin yahşıraq ve zararırak hiç nime ²² bolmas, be-tahşîş mülâzīmī kim, alar dik munça hamīde- hışalğa kim mezkūr boldı, muttaşif boığay.

Üa 389b

Herâyine kim uluğ menâşıb teklīfi vâkı‘ ²³ boldı çün pādīşāh dağı alarm pādīşāhâne ri‘âyetler ve dervīşâne yumşaq ve çüçük sözler bile şayd kılıp irdiler, ²⁴ yok diy almadılar. İş ol yirge yitti kim saltanat kârhanesiniñ miñsarı boldılar ve mülk ü māl işige dahl kıldılar. ²⁵ Ve andağ sülük vâkı‘ boldı kim pādīşāh şâkir ve säyir halâyık ve re‘âyâ alarnıñ zikri hayrığa zâkir boldılar. Pādīşāhğa ²⁶ halvetde enīs ü mahrem ve encemende refiğ u hemdem irdiler. | Horāsân mülkiniñ küllī ihtiyârın pādīşāh alarnıñ şâhib ²⁷ râyığa ve tedbîr-i mülk-ârâyığa vâbeste kılgu dik irdi kim çün alarğa faqr-ı zātī ve fenâ-yı cibillī mevcüd irdi ve yaşları ¹ dağı altmışdın ötüp irdi. Zātī münâsebet meyli gâlib boldı ve aşı lī maqşūd şevkı tuğyân kıla başlap mülâzemet ² tarıqıdın isti‘fâ zâhir

R 736b

Üa 389a

ve yolğa] Üa₁ yaşka yolğa || 17 uluğ] F₁₂ Üa₂ uluğ | vaqtkaça] Üa₂ | vaqtkaça | ... şâhib-kırāo] F₁₂ ... şâhib | H. tahtın] Üa₃ H. tahtın1 21 köñgli k.] F₁₅ köñglin k. | selâtiñğa ... yahşıraq] Üa₉ salâtin haylığa mülâzımdin özge yahşıraq || 22 mülâzīmī] Üa₁₀ mülâzım || 25 şâkir] Üa'da yok || zikri] F₁₉ zıkr | pādīşāhğa] Üa₁₇ pādīşāhda || 26 halvetde] Üa₁₇ halvetğa | ihtiyârın] Üa₁ ihtiyârını || 27 çün alarğa] Üa₂ alarğa çün ||

Üa 389b

R 736b

1. g. boldı] Üa₄ g. bolup || 3 bi-‘âkıbethkdur] F₂₈ bi-‘âkıbetliğ-

kıldılar. Ve fi'l-vâki' hâlik 'ibādâtınıñ terki ve maḥlûk bendeliğiniñ iştigâli kim 'ayn-i bi-bâklik ve maḥz-ı ³ bi-'âkıbethıkdur, andaḡ işler ileyge kilür kim div-sâlar-ınıñ taḥammüli kâlmas tâ melek-âsâlarğa ve ferişte-kirdârlarğa ni yitkey?

⁴ Dünyâ ki katık durur girân-bârlığı
Katıkraḡ amıñ ulusınıñ yârlığı
Köprek nime kim bolsa giriftârlığı
Köprek kilür il allğa duşvârlığı

F. 745b

⁵ ve ay dünyâ şughınıñ ibtilâsıdm ve yüz miñ vây dünyâ ehliniñ zulm u cefâsıdm, belki melâlet ü izâsıdm, âh zamân ⁶ cevr ü bîdâdıdm | ve na'uzu bi'llâh ebnâ-yı zamân ḡaşd u ifsâdıdm. Ḳalem cürde-i ḡoş-ḡıramınıñ 'inânın bu yörüşdin ivürmek ⁷ kirek, yoḡ irse 'inân-ı iḡtiyârni iligdin alsa, söz uzar ve maḡşüd bâzârını bozar.

Üa 390a

El-ḡışsa çün alarğa Ḥaḡ yolınıñ ⁸ sülûki dâmen-ḡır bolup mülâzemetdin ictinâb zâhir kılıp isti'fâ ḡarîkıdm kirip 'arzğa yitkürdiler. Pâdişâhğa bu emr-i ⁹ muḡâl körünüp ibâ zâhir | kıldı. Ve alar tazallum ve tazarru' âḡâz kıldılar, hiç nev' bile kabûl tüşmedi. Ve alar bir iki yılğaça pâdişâhınıñ ¹⁰ mubârek ḡâtırı üçün çerigler meşâḡḡatın tartıp seferler belâsıḡa özlerin salıp yördüler ve en'am u 'ulûfe muḡlaḡa almadılar. ¹¹ Ve dervişâne kisvet bile mülâzemet kılar irdiler. Pâdişâh-ı islâm-penâh çün kördiler ki alar bâreside küç bolḡu dikdür ve taḡḡıḡ ¹² kıldılar kim Ḥaḡ yoh ve 'ibâdetiniñ] şiftesi bolupturlar, bâ-vücüd bunça ḡatla maḡşüşlardın alarğa maḡabbet ü 'inâyet yüzidin ¹³ alarğa mülâzemet ḡarîkı ve iltimâsı vâki' boldı, çün alar pâdişâh-ı ḡaḡıḡı ḡulluḡınıñ mübtelâsı bolup irdiler, fayide birmedi.

Üa 390a
F 745b

dur, Üa₇ bi-'âkıbetlikdür | andaḡ] F₂₃ anda || 4 katık durur] Üa₉ katıḡ diydür | katıkraḡ] Üa₁₀ katıḡraḡ | ulusınıñ] Üa₁₀ nevbetiniñ || 6 ivürmek] Üa₁₄ öyürmek || 7 iligdin... uzar] R'de iligdin alıp uzar || 8 z. kılıp] Üa₁₆ z. kıldılar || 9 bile] R'de yok | bir iki y.] Üa₁ iki y. || 11 dervişâne... mülâzemet ḡ.] F₅ dervişâne köp mülâzemet ḡ. | kirdiler] Üa₅ kirdi || 12 ḡatla] Üa'da yok || 13 alarğa] Üa'da yok || 14 m. bolḡan] Üa₉ m. bolḡan || 14 - 15 iltimâs' u mubâlaḡa] Üa₁₀ iltimâsda

¹⁴Yârküyıda yüzige mübtelâ bolğan biter
Gülşen içre gülni bil kim cennet içre hürm

Çün pâdişâh olça imkânı bar iltimâs ¹⁵ u mubâlağa kıldılar, kördiler ki alarınığ giriftârlığı andağ yirde imes ki özlükleri bile, yâ birevniğ sa'ı u ihtimâmı bile ¹⁶ halâşlık mümkün bolğay. Kördiler ki artuğrağ mubâlağa vâkı' bolsa, zulm bolğu dikdür, raħm kıldılar, çâresige ruħşat vâkı' boldı. ¹⁷ Ol kün ki bu ruħşat işi şüret bağladı, ğarîb kün irdi kim pâdişâh zâr yığlaydur irdiler ve alâr hüd zâr zâr ¹⁸ yığlaydur irdiler. Ve saltanat meclisi hużzârığa hem hâl bu irdi. Neyüçün ki barça halkğa alardın kirek irdi.

El-kışsa çün alar ¹⁹ nökerlik belâsıdın ve sipâhîlk ibtilâsıdın | Tinğri 'inâyeti' bile halâş boldılar, çerigdin kaytıp şehrga kilip sâkin boldılar. ²⁰ Ve ol evkâtda cenâb-ı haķîkat-maâb kuṭb-ı dâvire-yi tarîkat ve mürşid-i ehl-i şerî'at u haķîkat kâşif-i 'ulüm-ı rabbânî Mevlânâ Şemsü'd-dîn Muhammed-i Tebâdegânî ²¹ kâdessa'llâhu ta'âlâ rūhahu'l-'azîz ki ğazret-i şeyhu'l-meşâyıh 'âlim-i mürşid-i tevâyif-i ümem şeyh zeynü'l-mille ve'd-dîn el-Havâhî raħimehumu'llâhu ta'âlânıñ ²² ihtiyârî hulefâsıdın irdiler. İrşâd mesnedide tâlibler ve mürîdler tekmiğğa meşğül irdiler, barça esbâb şürını ²³ berhem urup ol büzürgvâr ğıdmetiğğa barıp faqr tarîķin ihtiyâr kıldılar. Ve niçe yıl şöħbet ü mülâzemetleride sülük kılıp ²⁴ ğân-ķâhlarında 'azîm arba'inler çıkardılar. Ve faqr u fenâ sülükide küllî menâzil kat' kıldılar ve uluğ mertebeler ve biyik maķâmıarğa ²⁵ kâdem koydılar ذالك فضل الله يؤتیه من يشاء alarınığ sülük ve mu'amelelerin ol ğânķâh ehl-i dervişler barça müsellemler ²⁶ tutup izhâr-ı irâdet ü ihlâş kılurlar irdi.

Üa 390b

mubâlağa || ¹⁵ kördiler ki a.] Üa₁₁ kördiler a. | çâresige] F₁₀ çâresi z, Üa₁₃ çâresizliğdm. || ¹⁸ neyüçün ki] Üa₁₆ niçün kim | halkğa] Üa₁₆ halkğa | alardın] Üa₁₆ alar || ²¹ ta'âlâ] Üa'da yok | 'âlim-i mürşid-i ...] Üa₄ uluvv-ı mürşid-i ... | tevâyif-i ümem] Üa₄ tevâyifi'l-ümem || ²² tâlibler] Üa₆ tâlib | mürîdler t.] mürîdlerni t. || ²³ mülâzemetleride] Üa₇ mülâzemetiğğa || ²⁴ arba'inler] Üa'da yok | ²⁵ mu'amelelerin] Üa₁₁ mu'ameleler | ol ... dervişler] Üa₁₂ ol işlerini ||

R 737a
Üa 391a

İttifâken bu fakîrning menzili ol dervîşler hânkâhning civârıda ²⁷ vâqîc bolup irdi. Ol yirdin kim alarning iltifat-ı zâtîsi bu fakîr bile bar irdi ve ferzend dip irdiler, buyurup ¹ irdiler kim öz havîlimning bir güşesinde alar için bir muhtaşar meskeni ^{alâ} haddihi tertîb kılıp irdim. Gâhî ki müfriṭ riyâzet ² lerdin ṭab^larığa | kelâlî vâqîc bolsa irdi hâṭırları teşhîşi için ol meskenğa kilip bir iki kün turup yana hânkâhğa ³ öz ḥalvetleriğa barurlar irdi. Alarning evvelḡı arbaⁱⁿide bu fakîr Ḥazret-i Mevlânâ Muḥammed-i Tebâdegâni ḡuddise sırrıhu mülâzemetleriğa ⁴ barıp irdim. Alar ḥâidın sordum. Didiler ki, alar bu kün bir maḡâmdadurlar ki, sâlik evvelḡı arbaⁱⁿde ol maḡâm ⁵ da yitse rūy anıḡ alıḡa kilür kim eger bükâ-yi müfriṭ yüzlese, işiniḡ güşâdığa delâlet kılıp, alarğa ḥâlâ bu ḥâl yüzlenipdür ve be-ḡâyet ⁶ ümîdvârlıḡ yiridür.

Eyle aşık dik ki hicrândın körüp rene ü melâl
Şadlıḡdın yıḡlaḡay tapḡanda devrân-ı vişâl

F 746a

Fakîr alarning ⁷ ḥalvetleri işikige bardım, ḡarîb hây hây yıḡlamakta irdiler. Hiç nime diy almadım ve müte³eşşir bolup yıḡlap ḡayttım. | Bu fakîr fakr ehli ⁸ dervîşler ve ehlu'llâh mülâzemetiğa köp yitip min, fenâ ṭarıḡıda alar dik az körüp min.

Üa 391b

Seyyid Muḥammed alarning yalḡuz ferzendi ⁹ irdi. Edeb ve tevâzu^c ve ḡilm u ḡayâ ṭavrıda ol atağa münâsib oḡul irdi. Ṭab^ı ḡüb ve şüreti maḡbûl ve aḡlâḡı ḡamîde ve eṭvârî ¹⁰ pesendîde. On dört yaşda ṭalîb-i ^{ilmlıḡı} ṣâḡird-i küttâblıḡğa yitip irdi. Herât ḡalkmıḡ öz ṭavrıda yegânesi ve nadîresi ¹¹ irdi. Bu sinnide anḡa ḡazâ yitti. Ekşer anı tanır ve bilür il özni ṣâḡîb-i ^{azâ} tuttılar. Be-ṭalṣış bu fakîr kim anı ferzend dik ulḡatıp irdim. ¹² Alarğa kim aṣlî ata irdiler, tefâvüt ḡılıḡan | ma^lüm

R 737a

Üa 391a

F 746a

1 ḡ. bir güşesinde] Üa₁₆ ḡ. güşesinde || 1-2 riyâzetlerdin] Üa₁₇ riyâzetleridin || 2 turup] R ve F'de yörüp || 4 irdim] Üa'da yok || 5 yitse] R ve F'de yok | be-ḡâyet] Üa'da yok || 6 yiridür] Üa₇ yiri durur | rene ü melâl] Üa₇ derd ü melâl || 11 özni] Üa₁₆ özini | v. irdim] F₄ v. irdi || 12 a. kim aṣlî ...] Üa₁₇ a. aṣlî ... | tefâvüt ḡılıḡan m.] Üa₁₇ imlâ tefâvüt ḡılıḡanı m. | derbâyestraq] F₅ kireklik || 13 d. irkendür]

bolmadı. Sözləri bu irdi kim el-hükümü li'llâh igesige bizdin derbâyestrağ ¹³ irkendür iltti, ümîd oldur ki rahmet kılğay. Anı çıkarur kün arığ ton kiyip arığ destâr çırmap mâtemîlerğa, kim endüh ¹⁴ u ızırâb yüzidin bî-ihtiyâr yığlar irdiler, alar naşîhat kılıp teskîn birür irdiler, huşüşâ bu faķîrğa. Tâ medfengâ bu faķîr ¹⁵ yasağan hażîreğa ilttiler, alar özleri sünnet farîķi bile maķbere içige tüşüp 'azîz ferzendni şer' vechi bile âhîret yirige ¹⁶ koyup Tiğrige tapşurup taleb-i gufrân üçün du'alar kılıp çıktılar kim hiç nev' tağayyür hâllarığa zâhir bolmadı. Na'ş bile barğan ¹⁷ dervişler ve ekâbir ve eşrâfını hayret lâl kılıp ta'accüb bî-hâl kıldı. Bu nev' fenâ ve istiğrâķ ve havşala beşer haylıdın ma'lümdur ki ¹⁸ kimde bola alğay?

Alar dir irdiler kim dünyâ câhınıñ mestlîğî çağır mestlîğîge oşşamas kim, çağır mestlîğî içken künidür, ¹⁹ ammâ câh mestlîğî, eger şâhib-i câh yıllar câh üstidedür kim mestdür, amıñ maħmûrlığî câhdın ma'zûl bolğandadır. ²⁰ Ni müskir hamr bolğay kim sermesthğî âdemîni yıllar özidin bî-haber kılğay.

Bir kün alar bir taķrîb bile eşyâ arasında tefâvüt ²¹ bâbıda faẓl ehlidin birev bu meşhûr beytni oğudu kim :

لعل سنگ است و دیک سنگین سنگ

لیکن اندر میان تفا و تما ست

Üa 392a

²² Alar kâyilniñ maķşüdınıñ naķîzi cänibidin söz başlap didiler ki saħî aytıpdur ki | taş kazan ve la'ı ikelesi taşdur ²³ ve lîkin aralarında tefâvütler bar. Taş kazandın ğayr-ı nef' hîç nime mutaşavver imes, lezîz ü mülevven et'ime anda bişer ²⁴ kim hâş u 'âm andın müteneffî bolurlar. Ve la'ldın envâ'-ı zarar halâyikğa mutaşavverdür. Ve ittifaķen ol oçürde Sulţan Ebü Sa'îd Mîrzâ ²⁵

Üa 391b

Üa₂ d. ikendür | iltti] Üa'da yok | o. ki] Üa₂ o. kim || 14 alar ... irdiler] Üa'da yok | bu faķîr] Üa'da yok || 16 taleb-i gufrân ü.] F₈ taleb-i gufrânı ii. || 17 eşrâfını] Üa₈ eşrâf | haylıdın] Üa₉ halkıdın || 18 kimde] Üa₁₀ kimge | çağır... mestlîğî] Üa'da yok || 19 bolğandadu-] Üa₁₇ bolğandadır || 20 bile] Üa'da yok || 22 naķîzi] F₁₄ naķîşi || 23 tefâvütler bar.] F₁₅ tefâvütler bar herâyine tefâvütler bar | m. imes] Üa₂ m. imes ki || 26 taş ... aş] Üa₈ hem taş kazanda a. | bir m.] Üa₇

Üa 392a

her kişide cevâhir bolsa alıp ve bolmasa tefahhuşıda mubâlağalar kıılıp ilge envâc-ı îzâ vü zarar yitedür irdi. Ve bu beytni oğuşan meclisde ²⁶ taş kazanda hem aş bişedür irdi.

R 737b

Bir meclisde karılığının meşakkatları bâbıda söz ötedür irdi. Her kişi ²⁷ bir nime diydür irdi. Alar didiler kim karılığda hiç nimeniñ zevkı yigitlikdekiçe imes, gızâdın, şerbetdin, hatta suğa ¹ digünçe. Bir uluğ kişi sordı kim barçanı müsellemler tuttık, ammâ sumıñ zevkı niçük yigitlikdekiçe bolmağay? Her kişi susuz ² bolsa h vâh karı h vâh yigit su içkeç 'atış def' bolup zevk tapar. Alar didiler ki râst kim zevk tapar, ammâ tefâvüti bar. ³ Yigitlikte harâret-i ğarizî ğâlibdür, karılığda ol harâret kalmaz. Susuz kişiniñ her niçe harâreti ğâlib bolsa ol ⁴ otka su teskîn birür, ammâ karı kim ğarizî harâreti müntefî bolmış bolğay, 'atış anğa ğarizî harâretdin 'ariz | bolmış bolmay,⁶ ol su içse kaçan ança zevk tapkay kim mahrür-mizâc yigit. Barça müsellemler tutup alarınıñ bu hikmet sözlerin ta'rif kıldılar.

Üa 392b

⁸ Hayâtlarınıñ ahırıda hac seferi müdde'âsın kıldılar, ammâ köp mevâni' peydâ boldı ve müyesser bolmadı. Semerqandğa Hazret-i H vâce Nâşiru'd-dîn⁷ 'Ubeydu'llâh şeref-i şöhetleriğa kim zamân ehliniñ köpi huşuşâ Semerqand ili h vâceni kuşbça nisbet birürler irdi, müşerref ⁸ bolurğa 'azîmet kıldılar. Ve h vâce bile niçe kün şöhetler tutup ta'zîm ve teşrifler tapıp yana Herî şehriğa 'azîmet kıldılar. ⁹ Ve târih sikiz yüz toksan törtde yitmiş üç yaşlarıda 'âlemdin öttiler.

yana bir m. | meşakkatları bâbıda] Üa₈ meşakkatlarıda || 27 karılığda] Üa₉ karılığda | zevkı] F'de yok | yigitlikdekiçe] Üa₉ yigitlikdeğışa | suğa] Üa₁₀ سوز ||

R 737b

1 yigitlikdekiçe] Üa₁₁ yigitlikdeğışa | susuz] Üa₁₂ susız || 2 zevk t.] Üa₁₃ zevkî t. | d. ki] Üa₁₃ d. kim | râst kim] Üa₁₃ râst | zevk t.] F₂₁ zevkî t. | tefâvüti b.] Üa₁₄ tefâvüt b. || 3 karılığda] Üa₁₅ karılığda | susuz] Üa₁₅ susız | her niçe] Üa₁₅ nime || 4 su] R ve F'de yok | 'â. bolmış bolğay] Üa₁ 'â. bolmadı || 5 ol ... içse] Üa₁ ol sum içmiş bolsa | ança] Üa'da yok | alarınıñ] Üa₂ alarm | h. sözlerin] Üa₂ h. sözleridin || 6 müyesser b.] Üa₄ sefer müyesser b. | Semerqandğa] Üa₄ Semerqandğa || 7 h vâceni] Üa₈ hazret-i h vâceni || 8 ve h vâce ... kıldılar] F'de yok | ta'zîm ve teşrifler] Üa₈ ta'zîmler || 9 t. törtde] Üa₉ t. törtde irdi kim || 9 - 19 yitmiş üç ... aytıp min] Üa₉₋₁₄ yetmiş üç yaş-

Üa 392b

F 746b

Ve alarnıñ fevti zamânıda bu faķır | şehrde ¹⁰ yoķ irdim. Pâdişâh hûkmi bile bir sarı barıp irdim. Kilgendiñ soñgra çün şâhib-i 'azâ' faķır irdim. Ta'zîyet kâ'idesin ¹¹ becâ kiltürüp şehrniñ şimâl haddıda tağ itegide alar üçün hażîre yasadım kim Cüy-i nev suyu anıñ içidin öter, be-ğâyet biyik ve ¹² hüş-hevâ yirdür. Ve haylı 'azîzlerni kim alar bile tiriglikde muşâhib irdiler ve kabrları perâkende yirlerde vâķı' irdi, ¹³ yığışturup alar cıvârıda koyıldı. Ve bu cihetdin ba'zı niyâzmendler ol yirni 'Azîzler hażîresi dipdürler ve bu isim ¹⁴ bile meşhür hem boluptur. Ve alar fevtiniñ târiķi bu ebyâtdın haşıl bolur kim :

سر اهل فنا سيد حسن رفت   که جای او بهشت جاودان باد
پی آن پاک رو جستند تاریخ   بگفتم تاریخ جنت باکش مکان باد ¹⁵

Hażret-i Haķ subhānehu ve ta'ālā ol sālîk-i āğālım ve ol vāşıl-ı dergāhnı ¹⁶ cāvidān-ı raħmet ravzasıda sākın ve mü'ebbed mağfîret gülşenide muţma'in tutsun ve muţahhar kabrıdın ki mehbi't-i envār-ı ilāhîdür, bu tîre ¹⁷ rüzgârğa lem'âi ve muķaddes rühîdın ki vāşıl u vâķıf-ı nā-mütenāhîdür, bu zalāletķa kalğan hāksârğa eşî'âi yîtsün.

¹⁸ Ol sālîk-i pāk-hilķat u pāk-āyîn
Çün boldı harîm-i vaşi ara perde-nişîn
Rūhı mededi bile bu mehcür-ı hażîn
Āyîn-i fenâ vü faķr tapķay âmin

¹⁹ Ve bu faķır alar mâtemide terkîb-i bend şavırıda mersiye aytıp min.

*

larıda irdi fenâ mülkin vedâ' eylep beķā şehristāniğa raķîl neybetin çalıp 'azîmet kûsın kaķtılar mübârek merķadları meyân-ı dü cüyda Gâzergāh yolıda öz ataları günbedide irdi 'azîzler hażîresiğe naķl kıldı va'llāhu a'lem bi's-sevāb temmetü'l-ķitāb 1295 ||

Risâle sonunda zikredilen mersiye Nevâyî'nin Nevâdirü'ş-şebâb adlı divanında bulunmaktadır. Mersiye, Nevâyî'nin, Seyyid Hasan-ı Erdeşîr'in ölümünden duyduğu büyük acıyı ve ona karşı olan derin hürmet ve bağlılığını samimî bir şekilde dile getirmektedir. Bu sebeple mersiye metnini de vermeyi faydalı bulduk.

MERŞİYE

I

R 536b, F 524b, Üb 179a

- 1 Dehr bâğı ki cefâ şâri'idür her çemeni
Cüz vefâ ehliğa sançılmadı anıñ tikenı
- 2 Kimde kim dâğ-ı vefâ körse şehîd eylemese
Lâlesiniñ ni üçün kañğa boyalmış kefeni
- 3 Pâymal itmese andın ki kilür mihr issi
Ayağ astında nidin qaldı giyâh-ı demeni
- 4 Şafha-i hâtırı pāk olmasa ber-bād andın
Pes ni savrulmaq irür kim körer anıñ semeni
- 5 Râstlar bolsa anıñ 'arşasında ber-hordâr
Cevrdin pes nige bî-berlig irür serv feni
- 6 Ger yaqın ehlini Mañşür kibi qati itmes
Pes nidindür şecer ü sünbüli dâr u reseni
- 7 Ver kemâl ehli celâ-yı vaţan irmes andın
Nige tofrağdadur ol ekmel-i devrân vaţanı
- 8 Baħr-i 'irfân düri Seyyid Hasan ol kim eflāk
Yitti dür-ci ara bir körmedi andağ dür-i pāk

R536b F525b Üb179a I 2 kimde] R ve Üb'de kimge ||
3 astında] F'de astıda ||
6 qati i.] F'de qaç i. ||
7 tofrağdadur] Üb'de tofrağdur ||

II

- 1 Zâl-i gerdüm kişige meyl-i vefâ eylemedi
Kimde kim kördi vefâ ğayr-ı cefâ eylemedi
- 2 Qaysı bir vaşı künin mihr ile kıldı rüşen
Kim yana hecr tûni birle qara eylemedi
- 3 Qaysı devlet quyaşın çikti kemâl evci üze
Kim yana yir tûbide mesken anġa eylemedi
- 4 Qaysı leb-teşneġa tuttı qadeh-i şâf-ı neşâţ
Kim yana qasım anıġg derd ü 'anâ eylemedi
- 5 Qaysı dil-ġasteġa yitkürdi ferâġat nüşı
Kim naşibi yana yüz niş-i belâ eylemedi
- 6 Her dil-âzürdeġa kim nâvek-i zulm itti ġüşâd
Gerçi bar irdi ġaţâ lîk ġaţâ eylemedi
- 7 Çikti bu zulmın anıġg barça ġalâyıq lîkin
Çâre bu derdġa cüz ehl-i fenâ eylemedi
- 8 Hâşşa ol fânî-i devrân ki bolup vâşıl-ı Hâq
Qoymadı köġgli ara ġayr ġayalın muţlaq

III

- 1 Gerçi ol ravza-i rızvân sarı reftâr itti
Hecriidin 'ömrni aġbâbqâ duşvâr itti
- 2 Gerçi ġavrâ yüzi şem'ci bile yaruttı közin
Mâtemi bizge yaruq dehr yüzün târ itti
- 3 Gerçi uçmaq sarı 'azm itti velî 'âlemni
Veh ki tamuġ otıdın ilge nümüdâr itti
- F 525a 4 Gerçi ol bardı beqâ mülkige lîkin yüz elem
Sügidin çerġ fenâ ehliġa izhâr itti
- 5 Hâlqa-i zikr dime faqr ilige şâm u seġer
Kim 'azâsıda bu il nevġa pedîdâr itti

II 3 y. tûbide] R'de y. tûbige ||

4 derd ü 'anâ] R ve F'de derd-i 'anâ ||

6 dil-âzürdeġa] Üb'de dem-endühġa | ġaţâ] Üb'de anġa ||

III 1 aġbâbqâ] Üb'de aġbâbġa ||

3 uçmaq] Üb'de uçmaġ ||

F 525a

5 kim] F ve Üb'de ki | bu il] Üb'de kim il ||

- 6 Faqr hürşidi fenâ şâmı uyaqtı ni 'aceb
Ger kıyaşını felek dağı nigünsâr itti
- 7 Öçti ol şem^c-i velâyet ki felek mâtemide
Kara kıydi ve dür-i eşkini işâr itti
- 8 Gerçi faqr ehliğa bu tavr 'azâ kim tüşti
Min-i sevdâ-zedeğa özgeçe mâtem tüşti

IV

- 1 Ay felek ayt kim ol sâlik-i efvâr kıanı
Faqr efvârı ara kâşif-i esrâr kıanı
- 2 Taşlap özlükni fenâ bâdiyesin kat^c itken
Uşbu yol hâhdın âgâh u haber-dâr kıanı
- Üb 179b 3 Faqr menzilleriniñ rehberi bel râh-revi
Hâdî-yi ehl-i fenâ mürşid-i ahrâr kıanı
- 4 Şer^c kânûnını diğkat bile mer^ci tutқан
Sâlik-i cādde-yi Ahmed-i Muhtâr kıanı
- 5 Kıurb eyvânığa takvî yolıdın gâm urğan
Vâşıl-ı bârgeh-i kâdir-i gaffâr kıanı
- 6 Bu kıadar menzilet ü kıurb u biyik pâyeye bile
Özini tutkıuçı tofrağ ile hemvâr kıanı
- 7 Min-i mâtem-zedeğa hem ata hem mürşid ü pîr
Belki hem gâm-hör u hem-yâver ü hem-yâr kıanı
- 8 Sinsizin dehr ilidin asru melâlüm bardur
Kâşkı kilsenğ ü körsenğ ki ni hâlüm bardur

Üb 179b

- 6 ger kıyaşını] Üb'de kim kıyaşımını | felek ... itti] F'de felek sarı nümüdâr itti ||
- 8 kem t.] Üb'de kim t. ||
- IV 2 hâhdım] Üb'de ehlidin ||
- 3 mürşid-i ahrâr] Üb'de mürşid-i âgâh ||
- 4 sâlik ... kıanı] Üb'de sâlik-i cādde ol Ahmed-i Muhtâr kıanı ||
- 6 tofrağ ile] Üb'de tafrağile ||
- 7 Belki hem gâm-hör...] F'de belki gâm-hör... ||

V

- R 537a
- 1 Saᅅga kiᅁ ravza-i rıvānda ferāgat bolᅅay
Dehr-i vīrān çemeni içre ni ũlfet bolᅅay
  - 2 Sin ki Kevşer suyıdm kılᅅa sin ōzni sīrāb
Bu serāb içre saᅅga ᅅayda iᅅāmet bolᅅay
  - 3 Saᅅga kim ᅅayl-i melek bolsa muşāᅅib munda
Dīvveş ᅅalk ᅅaçan ᅅābil-i şoᅅbet bolᅅay
  - 4 Faᅅr tutᅅanda dip irdiᅅ saᅅga hem yitküreyin
Maᅅga her feyż ki bu ᅅüyde ᅅısmet bolᅅay
  - 5 Boluban kāşif-i esrār-ı llāᅅi bardıᅅᅅ
Min-i maᅅrümᅅa cehl içre ni ᅅālet bolᅅay
  - 6 Bar ũmīdim ki meded rüᅅuᅅᅅ ile kılᅅay sin
Her ᅅaçan allıma devrān arā şiddet bolᅅay
  - 7 Hergiz itkey mü idim devlet-i vaşᅅıᅅᅅı ᅅamaᅅ
Bilsem irdi ki soᅅᅅı endüᅅ-ı fūrᅅat bolᅅay
  - 8 Dōstlar bir biriᅅᅅizdin tilemeᅅᅅ cām-ı vişāl
Disᅅᅅiz içmeli hicrān ᅅadeᅅih māl-ā-māl

VI

- 1 Maᅅga zılm oldı felekdin ki çü bolduᅅᅅ bīmār
Kirek irdi ki min olsam başıᅅᅅ ũzre ᅅam-ᅅv ar
- 2 Şerbetiᅅᅅ izsem idi şīre-i cānım ᅅoşuban
İçürürge kılıban cehd ni kim mümkin bar
- 3 Hem ‘azābın kirek irdi ki tutup allıᅅᅅda
Raᅅbet eylerge disem irdi mülāyim ᅅüftār
- 4 Geh başıᅅᅅıᅅni tüzetiᅅ ᅅāᅅ ayaᅅıᅅᅅıᅅni yapıᅅ
İvrülüp başıᅅᅅa ferzendliᅅᅅ eyleᅅ iᅅᅅār

- R 537a
- V 1 ũlfet] ũb'de ᅅācet ||
 2 ōzni] ũb'de anı ||
 4 d. irdiᅅᅅ] ũb'de d. irdiᅅᅅ ki | ᅅem] ũb'de yok ||
 7 i. idim] ũb'de i. idip | bilsem i.] ũb'de bilmesem i. | soᅅᅅı]
 ũb'de soᅅᅅı ||
 8 hicrān ᅅ.] ũb'de devrān ᅅ. ||
 VI 4 ivrülüp] ũb'de öyürülüp | ferzendliᅅᅅ] ũb'de ferzendliᅅᅅ ||

- 5 Ger kazā yitse kılıp höy ile ʿālemni qara
Yağa yırtıp itiben taş ile kögsümni figār
- 6 Nevhalar tartıp u naʿşınġ köterip ignimge
Baş yalaġ eylep ü bî-hödluġ itip mecnün-vār
- 7 Terk itip ʿālem işin qabrınġ üze sâkin olup
Körsetip ilge ki ni nev^c kirek irmiş yār
- 8 Çäre yoġtur çü bu nev^c irmes ikendür taġdîr
Mümkin irmes kişi taġdîrġa birmek taġyîr

VII

- 1 Döstlar dehr vefâsım hayâl eylemeġiz
Bürç ü kâluġa tama^c ġayr-ı zevâl eylemeġiz
- 2 Tırfa maġbüb durur ʿömr ü vefâsı yoġ anıġ
Andın isterge vefâ fikr-i muġâl eylemeġiz
- 3 Her kişi kâmil irür bes anġa Hâġ bendeliġi
Mundın özge taleb-i kesb-i kemâl eylemeġiz
- 4 Yoġ cemâl içre vefâ hüşnġa daġı bünyād
ġirre-i hüşn bolup ʿarż-ı cemâl eylemeġiz
- 5 ʿĀlem-i fânî için rene ü meşâġkat çikmeġiz
Mâl için ġam yimeġiz fikr-i menâl eylemeġiz
- 6 İşġ derdiġa Nevâyî kibi maġrûr olmaġiz
Özni her mehveş için şifte-hâl eylemeġiz
- 7 Terk-i pîrî kibi ʿālemdin itekni silkip
Döstdm ġayr temennâ-yı vişâl eylemeġiz
- 8 Tâ selâmet bu ġaġar menzilibdin salıp ġām
Meʿmen-i vaşlıġa bolġay tuta almaġ arām

5 itiben] F ve Üb'de kılıban ||

6 bî-hödluġ] Üb'de bî-hödluġ ||

7 kirek irmiş yār] Üb'de itip kirmiş yār ||

VII 1 d. vefâsını] Üb'de d. vefâsın ||

2 fikr-i muġâl] Üb'de fikr-i hayâl ||

4 bünyād] F'de muʿtād ||

8 meʿmen-i vaşlıġa] Üb'de meʿmen-i vaşlıġa | tuta almaġ] Üb'de tuta almay ||